

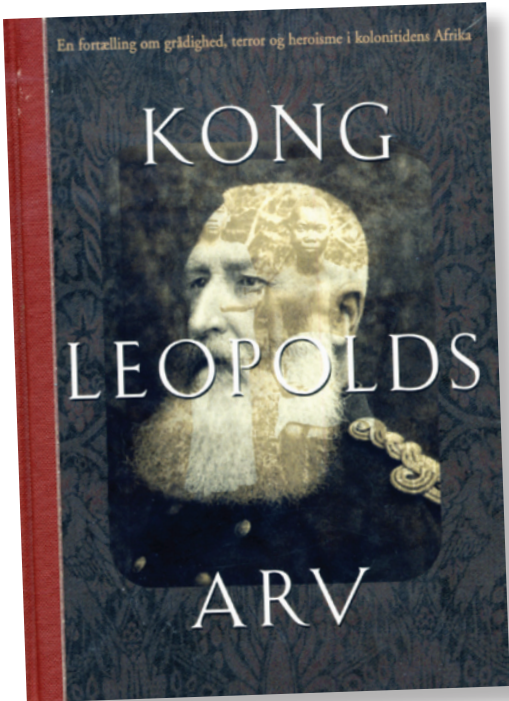
Komandi partur

Í komandi parti verður greitt frá, hvussu tað bar til at “finna” tær 100 ára gomlu myndirnar hjá Dollanum. Tey sum hava áhuga fyri upprunagreinini kunnu siga mær frá.

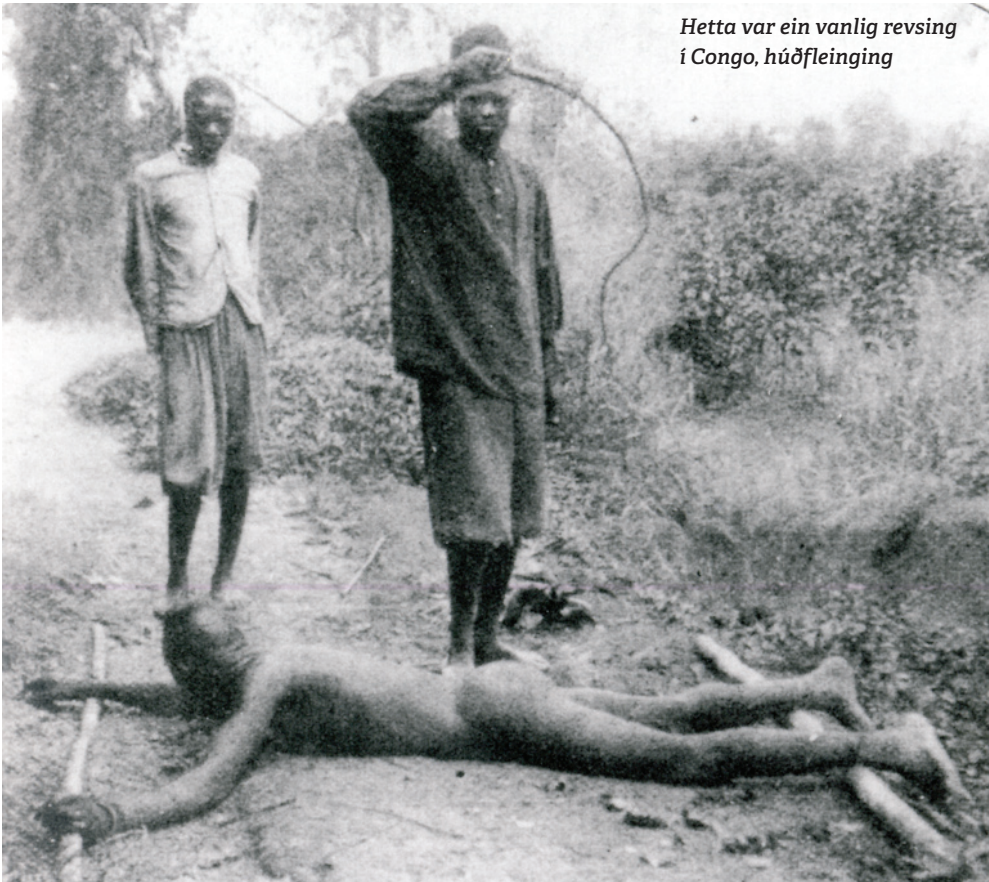
Óli Jacobsen
olijacobsen@olivant.fo

Roger Casement metti Dollan høggt, hóast teir trupulleikar, sum kundu vera av hansara snarsinni

Hetta man vera kendasta bók um hetta tíðarskeiðið í Congo. Rithøvundin Adam Hochschild, sum einki visti um Dollan, heldur tað vera eitt stórt avrik at hava bjargað søguna hjá Dollanum

Hetta var ein vanlig revsing í Congo, húðfleinging

sum merkti, at hann kom eisini at gerast skipari.

Dollin hevði støð í bygdini Bonginda, einar 1.000 fjórðingar inni í landið niðan eftir Congoánni. Leiðarin á hesi støð kallaðist William Douglas Armstrong, sum vit koma at hoyra nógv meira til seinni.

Tað tyktist at ganga væl hjá Dollanum. Armstrong skrivaði fleiri ferðir í blaðið hjá missiónini, Regions Beyound, hvør fongur tað var í Dollanum. Hann var ein góður maskinmeistari. Eisini lærði hann málið skjótt, og kundi Dollin sum tann tá einasti loysa Armstrong av at halda møtir.

Snarsinnið skapti søgu

Dollin hevði kortini tann óhepna eginleika, at hann var ógvuliga snarsintur. Hetta gjørdi, at hann kom í tvístøðu við sínar arbeiðsfelagar. Eisini varð hann av teimum lagdur undir harðskap móti teimum innföddu.

Hetta varð viðgjørt av missiónini heima í London. Hon samtykti at kalla Dollan heim til London, og var hetta sjálvsagt eitt ógvísligt stig móti einum trúboðara.

Men komin oman móti sjóvarmálanum, har hann skuldi fara við ferðamannaskipi til Bretlands, fær Dollin boð um, at kanningar hava víst, at ákærurnar móti honum vóru falskar ella í minsta lagi alt ov nógv avgjörðar, og tí var heimkallingin afturkallað.

Nú er tað, at henda søgan veruliga byrjar. Tá er tað, at Dollin hittir Roger Casement, bretska konsul í Congo. Hann hevði fingið til uppgávu av síni stjórn at kanna tíðindi um yvirgang móti fólkinum. Ábyrgdina hevði belgiski kongurin Leopold 2, sum av USA og londum í

Europa, millum hesi Bretland, hevði fingið uppgávuna at skipa fyri “lóg og landaskili” í Congo. Hetta gav Bretlandi heimild at taka hetta stig.

Casement hevði leigað ein amerikanska missiónsbát Henry Reed til hesa kanningarferð, og honum manglaði ein maskinmeistara. Hesum starvi tók Dollin við, samstundis sum hann gjørdist skipari og annars stuðul og hjálparmaður hjá Casement.

Frá hálvan juli til hálvan september sigldu teir so niðan og oman eftir Congoánni. Teir vitjaðu ymisk pláss og fingtu váttan fyri allar teir ræðuleikar, sum tíðindi høvdu verið um. Millum annað, at hermenn hjá stjórnini máttu býta avhøgðar hendur um við patrónir. Tí vóru so nógv fólk, har onnur hondin var kvett av.

Dollin ger bart í Bretlandi

Dollin kemur aftur til Bretlands um 10. oktober 1903, og hann brennir eftir at fara í holt við at kunna bretar um ræðuleikarnar í Congo. Hann vil hava sína missión, Balolo missiónina, at fara undir hetta beinanvegin. Men missiónsfeløgini, eisini Balolo missión, høvdu fram til tá hildið aftur at leggja seg út við belgisku myndugleikarnar av ótta fyri, at teir vildu forða teirra missiónsvirksemi.

Balolo missiónin samtykti at biða við at gera nakað til Casement kom aftur til Bretlands 1. desember.

Men hesum hevði Dollin ikki tolt at biða eftir. Longu 7. og 8. november helt hann í Edinburgh í Skotlandi fundir við ljósmyndum fyri fleiri túsund áhoyrarum. Væl dugdi Dollin at tala til kenslurnar hjá fólki. Hansara møtir seinni í Føroyum kundu vera so kensluborin, at bæði

talari og áhoyrarar grótu!

Hesir fundir vaktu ein slíkan ans millum fólk, at Balolo missiónin við leiðaranum, Grattan Guinness, lat seg sannføra og fór sjálv seinni í november undir líknandi fundar-røð, hóast samtyktina at biða eftir Casement.

Dollin kom skjótt eftir heimkomuna í samband við Edmund Morel, sum tá longu í fleiri ár hevði skrivað dúgliga um skilið í Congo, og hann er eisini ein lyklapersónur í hesi søgu..

Dollin heldur fram við sínum fundarvirksemi til í hvussu er í desember.

Tann 23. mars 1904 stovna Morel og Guinness felagsskapin Congo Reform Association, og fundarvirksemið verður nú skipað um alt Bretland og seinni eisini í USA. Trýstið á Leopold 2. økist staðiliga og í 1908 er tað so stórt, at hann gevur Congo frá sær, og landið gerst koloni hjá belgiska statinum. Hetta bætir um støðuna í Congo.

Dollin var á odda

Niðurstøðan í hesi gransking vísir greitt, at Dollin var oddamaðurin aftanfyrir hesa gongd. Orsøkin til, at hetta er ókent, er tann, at hansara avrik miðvíst hevur verið tagt burtur, enntá av hansara egna missiónsfelagi, Balolo missiónini.

Orsøkin fyri hesum sigst vera, at í enskari søguskrijving eru tað bert eingilskmenn, sum telja nakað. Tað er alment kent, at hetta hevur verið galdandi fyri írar og skotar, sum ikki hava verið tiknir uppá tungu uttan mun til avrik. So er tað (sjálvandi) enn meira galdandi fyri ein føroying, sum enntá “bara” var maskinmeistari!

Tey, sum hava skrivað um hesa søgu, hava ikki vitað um Dollan, og

tí er slagsíða í teirra frásagnum.

Hetta er eisini komið til sjóndar í teirri mest kendu bókini um hesa søguna hjá Congo “Kong Leopolds Arv” hjá Adam Hochschild. Hann nevnr als ikki virkna tíðarskeiðið hjá Dollanum seinast í 1903.

Hann hevur fingið greinina og sigur um hana:

That's a fascinating article. I wish I had been able to read it some years ago, before writing my book. You have done a great job in rescuing this man for history.

“Hatta var ein hugtakandi grein. Eg vildi ynskt, at eg hevði verið førur fyri at lesa hana, áðrenn eg skrivaði mína bók. Tú hevur gjørt eitt stórt avrik at bjarga hesum manni fyri søguna.”

Søgan um Congo og Leopold var ókend í mong ár. Men bókin hjá Hochschild og filmurin, sum var grundaður á hesa bók, gjørdi hesa tíðina kenda millum fólk.

Adam Hochschild hevur skrivað fleiri aðrar bækur, er týddur til 14 mál og hevur fingið fleiri heiðursprísir. Størri viðurkenning av hesi søgu um Dollan enn frá slíkum manni ber illa til at fáa.

Í komandi parti verður greitt frá øðrum útlendskum søgumonnum, sum hava givið sama ummæli av míni grein. Tað eru eisini fleiri, sum hava biðið um loyvi til at lata øðrum hesa frásøgn.

Undan hesum tíðarskeiði í 1903 hevur verið skrivað um Congo. Trúboðarar og aðrir sendu brøv heim, fyrst og fremst til síni missiónsfeløg um viðferðina av fólkinum. Men tað, sum verður skrivað, kann jú træstast til lygn. Tá kom at standa pástandur móti pástandi. Tí hendi heldur einki.

Men tað, sum nú gjørdi munin, var, at nú varð miðvíst skipað fyri

hópfundum saman við vísing av myndum, og tað var hetta, sum setti eld í fólk. Myndir kundu jú ikki lúgva! Tað verður viðurkent av fleiri søgufrøðingum, at júst hetta hevði ein avgerandi týðning fyri tað sum hendi í 1903 og seinni.

Tað verður komið aftur til myndirnar í komandi parti, men tað er lítil ivi um, at tað var Dollin, sum var upprunin til “myndapartin” av hesi søgu.

Í bókini um Dollan er væl grundgivið fyri, at tað var Dollin, sum byrjaði herferðina um Congo í Bretlandi, og at hann fekk Balolo missiónina sannføra um at taka eina greiða støðu í hesum spurningi. Hetta var avgerandi fyri, at tað gekk sum tað gekk.

Hetta er eisini váttað av tilfari, sum funnið er fram, eftir at bókin kom út. Tað er skrivað av Ruth Slade í bók um leiklutin hjá bretska missiónsfeløgum í Congomálinum.

Hon skrivur beinleiðis, at umrøddi Morel royndi at fáa Dollan at ávirka Balolomissiónina at fara til verka í hesum máli, og at missiónini var ávirkað at gera hetta aftaná ta kunning, sum hon hevði fingið frá Dollanum.

Í óprentaðari frásøgn hjá A.W. Sloan greiðir hann frá, at Dollin eftir heimkomuna til Bretlands hevði fund við uttanríkisráðharran Lord Lansdowne um Congomálið.

Serfrøðingur ivast í, um hetta er rætt.

Men Ruth Slade váttar, at Dollin var kendur í uttanríkisráðnum áðrenn Casement kom heim, og at hann var av ráðnum ætlaður at hava ein leiklut í teirri ætlaðu uppgerðini við stýrið hjá Leopold kongi. Dollin hevur helst hitt embætismannin Harry Farnall, sum hevði ábyrgdina av Congo í uttanríkisráðnum.